

Tegen de tachtig: vitaal theateravontuur van drie actrices

Oude schrijfsters laten zich gaan

Voorstelling: Tegen de tachtig door toneelgroep Mug Met De Gouden Tand. Dramaturgie: Annechien Vink, toneelbeeld: Hans Klasema, regie: Jan Ritsema, spelers: Mouna Goeman Borgesius, Joan Nederlof, Maureen Teeuwen. Gezien op 15/1 Toneelschuur Haarlem; aldaar op 20, 21, 23 en 24/1; tournee t/m 9/4.

Door JAC HEIJER

Op de toneelvloer staan drie doorleefde schrijftafels gereed, elk voorzien van boeken, schrijfwaren, bureaulampen, rommel-tjes. Het wachten is op de aanvang en men bekijkt een summier informerend programmablaadje. Op de achterzijde min of meer bekende foto's van de Franse schrijfsters Simone de Beauvoir, Marguerite Duras en Marguerite Yourcenar. Binnenin hun jeugdportretjes, nog met hangend haar en grote strikken. Met enige wrevel vraag ik me af, of er voor de zoveelste keer leentjebuur gespeeld moet worden bij de letterkunde om toneel te kunnen maken. Er is niets op tegen, maar het gebeurt de laatste jaren wel erg vaak en het resultaat blijft niet zelden steken in journalistiek. Wat zouden de drie koninginnen van de Franse literatuur met elkaar gemeen kunnen hebben om ze bij elkaar te zetten?

De groep van Amsterdamse toneelschoolverlaters, Mug Met De Gouden Tand, debuteerde vorig seizoen met fraai gekostumeerde citaten uit *Wilhelm Meisters Leerjaren* van Goethe. Nadat de mannen uit de groep verwijderd waren, bracht men *Om Eleanor*, een bewerking van de roman *The Years* van Virginia Woolf. Na literaire citaten en romanpersonages voert de goudgetande Mug in zijn derde produktie, *Tegen de tachtig*, de auteurs zelf ten tonele, een logische ontwikkeling.

De drie actrices betreden, achter het publiek vandaan komend

de toneelvloer, en ik geef onmiddellijk mijn wrevel op, zo hartveroverend brutaal is hun verschijning. Ze hebben zich uitgedost als de drie beroemde schrijfsters. Joan Nederlof met coltrui, schapevestje en zwarte uilebril stelt Duras voor. Maureen Teeuwen in lelijk broekpak en met de onafscheidelijke turban op is Beauvoir. Mouna Goeman Borgesius, opgevuld tot een zachte berg, draagt losjes een brede sjaal rond het hoofd als Yourcenar. Let wel, ze zijn de schrijfsters niet echt, ze zien er alleen maar uit als achterflapfoto's van hun boeken. „Bonsoir”, zeggen ze en begroeten in het Frans hun *papa* en *maman* die geacht worden in het publiek te zitten. Tegen de tachtig en toch altijd kind gebleven! Het drietal zet zich aan de schrijftafels en begint droge zuchtjes en snikjes te slaken op het ritme van een langzame passage uit een Keith Jarrett-compositie, welke muziek de hele voorstelling lang blijft doorzeuren.

Door zo te beginnen, laat het drietal weten dat het geen literair reciteeravondje zal worden maar theater. De toeschouwer, althans ik, zit meteen op het puntje van zijn stoel. Mijn nieuwsgierigheid is geprikkeld en blijft dat van scène tot scène. De opbouw, ongetwijfeld ontworpen naar aanleiding van improvisaties door dramaturge Annechien Vink, is klassiek: kennismaking met de personages, het opvoeren van spanning en sfeer, uitbarsting en ontlading. Het drama zit niet zozeer in de interactie als wel in de gang van de taal naar de fysieke emotie. Het keerpunt is de erotiek. Het uitgangspunt voor de drie karakters ligt in hun werk. 'Yourcenar' begint gewichtig bij de wereldgeschiedenis, 'Duras' bij haar relatie tot de echtgenoot, 'Beauvoir' bij haar existentiële isolement in het volle, maar o zo lege stadsleven. Er wordt geciteerd uit eigen werk (o.a. Hadrianus, Hiroshima mon amour, L'amant, L'invitée), maar ook uit King Lear. 'Yourcenar' maakt een einde aan het literaire

door een bandje van Edith Piaf aan te zetten, naar voren te komen en een laconiek uitgevoerde show-act weg te geven, die heel grappig werkt.

Vanaf dat moment laten de figuren hun rol als schrijfster in toenemende mate varen. Ze worden privé-personen. Dronkenschap suggererend, geven 'Duras' en 'Yourcenar' zich over aan een staat van desolate eenzaamheid, die voortkomt uit erotisch verlangen. Voor 'Yourcenar' betekent het fysieke zelfbevrediging; 'Duras' geeft toe aan wat zij haar 'slechtheid' noemt; 'Beauvoir' houdt zich daar verre van en blijft haar dorre, sombere zelf. Deze drievoudige staat van verloedering — het gaat dieper, maar ik ken geen beter woord — leidt tot vergaande agressie jegens het eigen werk. De verzamelde werken vliegen door de lucht. De desillusie van het leven wint het van de literatuur met haar pretenties van eeuwigheid. Omdat de voorstelling *Tegen de tachtig* heet zou je van een laatste opflakkering kunnen spreken, voorafgaand aan de dood.

Er is echter méér aan de hand. Je zou de voorstelling ook kunnen beschouwen als een commentaar van het theater op de literatuur. De jonge actrices blijven steeds zichtbaar onder hun stokoude, wijze personages door. Hun theatrale vitaliteit verslaat als het ware het boek. De intellectuele ratio legt het af tegen de irrationele, zinnelijke emotie. Zonder enige terughoudendheid brengen de drie actrices hun eigen persoonlijkheid in stelling. Van histerie is geen sprake, er wordt weloverwogen, zelfverzekerd en met een groot gevoel voor humor geacteerd. Regisseur Jan Ritsema is in staat het ware talent van deze drie vrouwen naar boven te halen. Het is een avontuurlijke voorstelling, zowel toneel als choreografie. Wie een plot mist, moet de drie dikke touwkabels in de gaten houden, waarmee Hans Klasema zijn toneelbeeld stoffeerde. Inderdaad, ze zijn niet aan elkaar te knopen.